

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tihódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

850 Gongyok, bánattok lőn az uraimnak,
Szeglettornyot hívják Bolyki bástyának,
Sok zászlókkal arra felrohanának,
Kit terek keményen ostromlának.

Itt vitéz Zoltai István forgódék,
855 Az vitéz Gergely deák verítözék,
Népöket biztatják, törésre vivék,
Ki-ki mind vitéz módra cselekedék.

Az terek ott es semmit nyerének,
Sokan meghalának, sebösödének,
860 Ebbe szégyönökre meg elmenének,
Benn es halának, meg sebösödének.

Kapubástya felől az Bebek tornya,
Ez kettő köszt igen nagy törés vala,
Annak ostromára nem mentek vala,
865 Mert nagy épülését jól látták vala.

Ó kapu bástyájára rohanának,
Huszonhét zászlóval bévön jutának,
Kapu fölött az toromban hágának,
Sőröséggel zászlók ott lobogának.

870 Rágondola Pető Gáspár ott vala,
Az népet felszóval kéri, biztattya,
Kik keményen fogják, vitéznek mongya,
Félelmeset erőssen porongattya.

Ott jancsárok toromból lövöldöznek,
875 Bennvalókban nagy sokat ellövének,
Vitéz Dobó mindenfelé forgódék,
Hol gyalog, hol lovon ő seréngödék.

Sok tereket hogy láta az bástyába,
Népének sok hullását benn az várba,
880 Nem árthatnak tereknek az toromba,
Mert oltalmok torony belső kőfala.

A Bolyki-bástya

A szakasz fő témája

Tinódi ebben a drámai szakaszban a Szent Mihály-napi első nagy ostrom legsúlyosabb pillanatait örökíti meg. Miközben a védők a hősi halált halt Bolyki Tamás emléke előtt tisztelegve visszaverik a szegletbástya elleni rohamot, a Külső várban katasztrófa fenyeget: a janicsárok huszonhét zászlóval betörnek az Ó-kapu bástyájára, elfoglalják a kapu feletti tornyot, és védett állásukból mérszárolni kezdik a magyarokat. Dobó István személyesen, lóháton és gyalog siet a válságos pontra.

Mi történik ebben a blokkban?

* **850–853. sor:** Bolyki Tamás hadnagy elvesztése miatt mély gyász és bánat ("gongyok, bánattok") ül az egri vezetőkön. Hősies helytállása előtt tisztelegve a szeglettornyot azon melegében elnevezik Bolyki-bástyának. A törökök azonnal meg is rohanják ezt a szakaszt: rengeteg hadi zászlóval, elszántan vetik magukat a romokra.

* **854–861. sor:** A Bolyki-bástyánál két zseniális parancsnok, Zoltai István és Bornemissza Gergely deák veszi át az irányítást. Gergely szó szerint az életéért „veritékezik”, miközben Zoltaival együtt folyamatosan a tűzvonalba, a törésre viszik a katonákat. A kemény védekezés miatt az oszmánok itt sem érnek el sikert: rengeteg halottat és sebesültet hátrahagyva, óriási szégyennel kénytelenek visszavonulni a sáncaikba. Persze a falakon belül is sok magyar vitéz áldozatul esik.

* **862–865. sor:** Érdekes katonai momentum: az Ó-kapu bástyája és a Bebek-torony között tátongó hatalmas falszakadást a törökök ekkor teljesen békén hagyják. Messziről jól látják ugyanis, hogy a magyarok odabent olyan masszív belső sáncrendszert és oltalmat ("nagy épülését") húztak fel mögé, hogy ott kész öngyilkosság lenne a roham.

* **866–869. sor:** Annál brutálisabb csapás éri viszont magát az Ó-kapu bástyáját. Huszonhét oszmán zászló kíséretében a janicsárok áttörik a külső védelmet, benyomulnak a bástyára, és felkapaszkodnak a kapu feletti toronyba. A torony tetején sűrű erdőként kezdenek lobogni a félholdas török zászlók.

* **870–873. sor:** A helyszínen lévő Pető Gáspár hadnagy azonnal átlátja a végzetes helyzetet ("rágondola"). Hatalmas hangon kéri és tüzeli a katonáit, igazi vitéznek nevezve azokat, akik tartják a pozícióikat, miközben a megrettent, menekülni akaró embereket keményen és szigorúan visszaparancsolja ("erőssen porongattya") a harcba.

* **874–881. sor:** Kritikus percek következnek. A toronyba fészkelte janicsárok fentről, védett helyről, mintha lőtéren lennének, záporozó golyókkal gyilkolják a várudvaron lévő magyarokat. Dobó István kapitány mindenütt ott van: hol gyalog, karddal a kezében, hol lóháton vágatva szerveződik újjá a védelem a Külső várban. Látja a törökök tömegét és a saját embereinek borzalmas hullását, de tehetetlen: a magyarok letről nem tudnak kárt tenni a toronyban ülő törökökben, mert az épület belső kőfala tökéletes páncélként védi a megszállókat.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- * **Gongyok:** Gondok, nehézségek, szorongások.
- * **Verítőzék:** Verítékezett, izzadt, végletekig kimerült a fizikai küzdelemben.
- * **Bévön jutának:** Böven jutottak, azaz nagy számban, tömegesen törtek be.
- * **Porongattya:** Porongatja, azaz dorgálja, szidalmazza, fegyelmezi, kényszeríti (a megrettent katonákat).
- * **Serénködék:** Serénykedett, gyorsan és fáradhatatlanul intézkedett.

Érdekességek

- * **A "Bolyki-bástya" keresztelője:** Rendkívül ritka és megható pillanat egy ostrom kellős közepén, hogy a védők egy elesett bajtársukról azonnal elnevezzenek egy bástyát (851. sor). Ez nemcsak kegyeleti gesztus volt Dobóék részéről, hanem zseniális pszichológiai fogás is. Azzal, hogy a katonák a bástyát már nem egy rideg kődarabként, hanem Bolyki Tamás emlékhelyeként védték, a harc személyes becsületbeli üggyé vált: a hely feladása egyet jelentett volna Bolyki elárulásával.
- * **A toronycsapda:** Miért volt olyan félelmetes a kaputorony elvesztése (880–881. sor)? A középkori és kora újkor tornyokat úgy tervezték, hogy a belső, vár felőli faluk is vastag kőből legyen. Így, amikor a török bevette a tornyot, a várudvar felé néző fal ablakait lőrészé alakította, miközben ő maga teljes biztonságban volt a magyarok lenti puskáitól. Dobónak egy olyan ellenséggel kellett szembenéznie, amelyik a saját vára tetejéről lőtte a katonáit.

Történelmi háttér

A Külső vár Ó-kapujának elvesztése az ostrom első igazi válsághelyzete volt. Pető Gáspár fellépése (870–873. sor) és a gyáva katonák „porongatása” jól mutatja, hogy a csata ezen a ponton a morális összeomlás szélén táncolt. Dobó István zseniális rugalmasságát bizonyítja, hogy nem egy távoli parancsnoki bunkerből nézte az eseményeket, hanem – a krónika szerint – hol lovon vágatott a Belső vár parancsnoksága és a Külső vár között, hol pedig lepattant a lóról, és gyalogosként, kardot rántva állt be a katonák közé barikádot építeni.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Kérdések

1. Történelem:

Miért jelentett hatalmas taktikai hátrányt a védők számára, ha az ellenség elfoglalta a vár egyik magas tornyát (mint az Ó-kapu tornyát), és miért nem tudtak lentről hatásosan visszalőni rájuk?

2. Irodalom:

Hogyan ábrázolja Tinódi Dobó István alakját a 876–877. sorban? Milyen dinamizmust és vezetői eszményt közvetít az, hogy „hol gyalog, hol lovon ő serénködék”?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy egy halálosan megrémült újonc katona vagy az Ó-kapu udvarán, akit a toronyból tüzelő janicsárok teljesen sarokba szorítottak, de Pető Gáspár éppen elkapja a válladat. Írj le 3 mondatban egy belső monológot vagy kiáltást, ami kifejezi a pánikodat és az elszántságodat, miután a hadnagy helyrerázott!

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A magas torony elfoglalása azért volt végzetes, mert a törökök fentről belátták és közvetlen tűz alatt tarthatták a nyitott várudvart, miközben a torony vastag kőfalai tökéletes fedezéket biztosítottak számukra; a lenti védők a fizikai magasságkülönbség és a holtér miatt képtelenek voltak hatásos puskás vagy ágyútűzet zúdítani a magasan lévő lőrésekre.

2. Irodalom:

Tinódi a végletekig dinamikus, cselekvő hadvezérként festi le Dobót, aki nem egy helyben ülve várja a jelentéseket, hanem a „hol gyalog, hol lovon” ellentéppárral a folyamatos jelenlétet, a mindenütt ott lévő, személyes példamutatással irányító és a válságot közvetlenül kezelő reneszánsz katonahős eszményét jeleníti meg.

3. Kreativitás:

„A golyók szinte leszakítják a fejemet a toronyból, és a mellettem álló drabant is azonnal összeesett, tiszta vér minden!” – ziháltam, miközben Pető hadnagy uram vaskos markolása visszarántott a valóságba. „Nincs hová futni, mert mögöttem a Belső vár kapuja zárva van, és ha most megfutamodok, a saját kapitányom vág le gyávaságért. Inkább megmarkolom a puskámat, Pető úr mellé állok a sáncba, és ha meg kell halnom, hát vigyünk magunkkal annyi janicsárt, amennyit csak bírunk!”